

■ Litteraturoversikter

Douglas Brommesson: Från Hanoi till Bryssel. Moralsyn i deklarerad svensk utrikespolitik 1969-96. Stockholm 2007: Santérus förlag, 2007

OLE ELGSTRÖM¹

Douglas Brommessons (DB) avhandling inleds med en observation: svensk utrikespolitik har förändrats; från Undéns folkrättsligt inriktade politik, över "den aktiva utrikespolitiken" under Palme till ett europeiskt fokus. Förändringen kopplas till en förändring i svensk utrikespolitisk *moralsyn*. Vilket ansvar hävdas vid olika tillfällen att Sverige har för olika delar av världen? En underliggande tanke är att moral spelar en roll för utrikespolitikens utformning, att moraluppfattningar också påverkar vilken politik ett land för.

Mot denna bakgrund är avhandlingens syfte att "karaktisera moralsynen i svensk deklarerad utrikespolitik över tid" (s 17). Med moralsyn menas uppfattningar om rätt och fel. Särskilt uppmärksammar DB etiska överväganden i relation till andra aktörer; han menar att moralen är "other regarding". I teoretiska termer fokuseras därför på exklusion-inklusion, d.v.s. på vilka politiker säger sig ha samhörighet med och ansvar för. Här rör det sig inte bara om geografiskt begränsade enheter (t.ex. "Norden"), utan också icke-territoriella gemenskaper (t.ex. "andra demokratier"). DB är när han ska studera

moralsyn primärt intresserad av bredare tankesystem, av vad han kallar etiska traditioner. Han finner här inspiration i den indelning som gjorts känd av bl.a. Martin Wight, nämligen i tankeskolor kopplade till Macchiavelli, Grotius, Kant och Marx. Traditionerna omvandlas till olika idealtyper, analyserade på tre analysnivåer, hämtade från Goldstein & Keohane (1993): världssyn, principiella respektive kausala övertygelser. Syftet blir då att utröna vilken idealtyp som varit dominerande under olika delar av den analyserade tidsperioden.

Metodologiskt väljer DB att fokusera på deklarerad, offentligt uttryckt moralsyn. Han hävdar att det bästa sättet att komma åt beslutsfattarens moralsyn är att studera de mål som uttrycks. Handlingar – ett alternativt analysobjekt – menar DB skulle ge en mindre tydlig bild av moraluppfattningar. DB väljer vidare att enbart utföra en kvalitativ analys, där han med hjälp av sin analysmodell undersöker vilka element från olika idealtyper som är representerade för att sedan genom en näranalys av logisk natur avgöra vilken som är dominerande. Konkret analyseras utrikespolitiska deklARATIONER och tal i FN:s generalförsamling, hämtade från UD:s Utrikesfrågor. DB har också genomfört 14 informantintervjuer med centrala beslutsfattare. Dessa ses som ett komplement till talanalysen. Tidsperioden som studeras är 1969-96. Denna indelas i fyra underperioder: 1969-76, 1976-82, 1982-88, 1988-96. DB får då med Palmes aktiva politik, det kalla krigets slut och Sveriges EU-medlemskap.

1 Ole Elgström är professor vid Statsvetenskapliga institutionen, Lund universitet

För att summera resultaten finner DB att utrikespolitisk förändring beledsagas av en förändring i moralsyn, exempelvis i synen på utrikespolitiska skyldigheter. Vi-gruppen har varierat, liksom "de andra", i såväl territoriell som icke-territoriell bemärkelse. Uttryckt i termer av DB:s idealtyper finner man 1969-76 i första hand en marxistisk moralsyn. Här betonas periferins beroende av centrum, som måste brytas. Stöd till befrielseörelser ses som legitimt. Det uttrycks en vi-känsla med de förtryckta och aktiviteten sker framför allt i avlägsna regioner. Med de borgerliga regeringarna 1976-82 följer en huvudsaklig grotiansk moralsyn. Stödet för mänskliga rättigheter blir uttalat och solidariteten flyttas till andra stater som liksom Sverige stöder dessa rättigheter. Samtidigt får Norden större betoning och en nordisk identitet understryks. Folkrätten och världssamfundet bör främjas.

Efter 1982 betonas den nationella säkerheten, även om stödet för mänskliga rättigheter lever vidare. I ljuset av det ansträngda säkerhetspolitiska läget understryks alla staters rätt till suveränitet och territoriell integritet. Nu påtalas en territoriell gemenskap med övriga nordiska länder och en icke-territoriell samhörighet med småstater under hot och med dem som stöder folkrätt. Under periodens återfinns inslag av alla de etiska traditionerna, men den grotianska idealtypen är ändå dominant. Under 1988-96 förstärks stödet för mänskliga rättigheter och konfliktytor skapas mot de stater som bryter mot sådana rättigheter. Nu delas världen in efter samhällssystem och respekt för mänskliga rättigheter. Samtidigt finns en uttalad europeisk gemenskap. Perioden utmärks av en kantiansk moralsyn.

Avslutningsvis menar DB att hans fokus på exklusion-inklusion tydligt återspelas i den svenska utrikespolitikens

mål och moralsyn, särskilt under tidsperiodens första respektive sista del.

DBs avhandling bidrar till ett forskningsfält – om moral, normer och utrikespolitik – som för närvarande är ganska inne. Men avhandlingen kan också luta sig mot en vördnadsvärd tradition. Författare som Stanley Hoffman, George Kennan, Hans Morgenthau, Terry Nardin och Arnold Wolfers har alla skrivit klassiska utläggningar om "moral och utrikespolitik". I *Handbook of International Relations* urskiljar Andrew Hurrell (2002: 137) tre olika traditioner inom studiet av "norms and ethics in IR": 1) vilken roll normativa idéer har för utrikespolitiskt beteende, 2) vad stater bör göra i utrikespolitiken, och 3) i vilken utsträckning moraliskt beteende begränsas av politikens realiteter. Hur förhåller sig DB då till dessa traditioner? Nja, han har – tyvärr tycker jag – inte valt att relatera särskilt mycket till existerande forskning på just detta område. Frågan om stater kan anses ha ett moraliskt ansvar i sin utrikespolitik berörs föga. Frågan om moralens effekter på förd politik diskuteras men utan djupare koppling till existerande forskning. Frågan om utvecklade småstater har en särskild tendens till en moraliserande eller moralisk utrikespolitik, och vilka begränsningar som finns för en sådan politik, nämns men inte mer. Avhandlingen passar heller inte riktigt, med sin beskrivande ambitionsnivå, in i någon av de traditioner Hurrell beskriver. Istället ägnas en knapp sida åt att sätta in avhandlingen i ett sammanhang av forskning kring utrikespolitisk analys. Jag tycker det är synd att författaren gjort denna prioritering, särskilt som den knappa sidan självfallet inte räcker till för att hjälpa läsaren särskilt mycket i att förstå hur han ser på sin produkt i relation till detta breda forskningsfält.

Innan jag går in på att vara en "djävulens advokat" och ifrågasätta en del teoretiska och metodologiska val vill jag uttrycka att avhandlingen utifrån vad den säger att den ska göra är klart tillfredsställande. Upplägget är tydligt, metoden klart angiven och analysen konsekvent genomförd. De analytiska redskapen används på ett konsekvent, klargörande och instruktivt sätt. Empiriskt får man en god och mycket välbelagd bild över utvecklingstendenser i svensk utrikespolitik under ett kvarts sekel. Jag kommer dock att påpeka att jag kanske själv inte alltid gjort samma val som författaren och att jag således anser att ramarna borde ha varit annorlunda. Insatsen är ändå berömvärd.

Studiens syfte är att "karakterisera moralsynen i svensk deklarerad utrikespolitik över tid, därigenom undersöks också förändringen i svensk utrikespolitik, från framväxten av den aktiva utrikespolitiken över kalla krigets slut och medlemskapet i EU". Senare anges (s 20) att avsikten inte är att använda moralsyn som en slags oberoende variabel för att förklara svensk utrikespolitik. Icke desto mindre anges hur en sådan kausalrelation kunde tänkas se ut; moralsynen ses då som ett filter som påverkar vilka beslut som tas. Andra skrivningar i texten antyder att DB trots allt har vissa sådana förklarande ambitioner: viljan är att bringa klarhet i frågan om det "bakom konstaterade strukturella förändringar också finns förändringar i moralsynen" (s 25). Hela analysen andas att författaren tror att moralsyn faktiskt spelar en roll för utförd politik.

Men det finns också en andra tänkbar kausalrelation som DB inte problematiserar men som ändå dyker upp här och där i texten. Då rör det sig om vad som kan tänkas *förklara* en ändrad moralsyn. DB går konkret in på detta i slutkapitlet där han diskuterar om europeiseringsproces-

sen lett till en ändrad moralsyn. I övrigt är det dock bara en implicit fråga. Jag kan tänka mig flera påverkande faktorer, med referens till Kenneth Waltz *Man, the State and War* (1959): att moralsyn beror på individer och deras egenskaper; att den beror på regim och i grunden ideologi; att den är situationsbunden och förklaras av strukturell kontext. Valet att börja analysen 1969 motiveras av att Palme då kom till makten. Kanske är det Palmes moralsyn som undersöks, ej Sveriges? Andra val av brytpunkter motiveras av regerings-skiften; socialdemokrater ersätts av borgerliga partier eller vice versa. Är detta den förklarande faktorn? Tanken skulle här kunna vara att partiets olika ideologier också speglar olika moraluppfattningar, ett inte orimligt antagande. Ofta påtalas den internationella kontextens betydelse för moralsynen, något jag ska återkomma till senare. Är moralsyn avhängig t.ex. graden av spänning i det internationella systemet? Jag tycker det är synd att författaren inte valt att explicit analysera, eller åtminstone strukturerat diskutera, orsaker till ändrad moralsyn. En sådan analys hade givit ytterligare styrka åt avhandlingen.

I det konkreta försök som görs att förklara (s 188, 196) eller öka förståelsen för (s 199) varför moralsynen ändras på 1990-talet hänvisar DB till en europeiseringsprocess, som leder till en förändring av politikens innehåll. Här framhävs således en ytterligare annan typ av förklaring, i termer av en socialiseringsprocess. Författaren ser framväxten av en moralsyn baserad på en europeisk tillhörighet (s 201). Frågan är dock hur detta antas gå till. Här brister analysen i djup och tydlighet. DB antyder visserligen att det kan bero på en socialiseringsprocess, där samvaro med andra länders politiker i Bryssel ger en ändrad identitet. Men även om Sverige före medlemskapet var representerat i Brys-

sel sker den kraftiga ökningen av kontakter först efter 1995. Det synes tveksamt om den europeisering författaren beskriver kan hänföras till socialisering. Man kan också undra i vilken riktning kausalrelationen går: är det från europeisering till moralsyn eller tvärsom? Det kunde ju vara så att nya politiker med ny världssyn för in Sverige i gemenskapen. Eller kanske finns det en bakomliggande variabel som förklarar såväl ändrad moralsyn som en vändning mot Europa?

Valet av analysenheter anges tydligt; det är utrikespolitikens mål (s 22), som antas återspegla moralsynen. Flera sidor ägnas åt att motivera varför mål är analysens undersökningsobjekt. Jag trodde efter att ha läst de första 25-30-sidorna att analysen skulle klarlägga förekomsten av utrikespolitiska mål av moralisk natur, som t.ex. rättvisa, solidaritet och stöd åt den internationella ordningen, eller kanske av vilka värden som explicit anges ligga bakom politiken. Så blir dock inte fallet. Istället fokuseras analysen på begreppen *ansvar* och *exklusion/inklusion*. Konkret analyseras världssyn, principiella och kausala övertygelser utifrån fyra idealtyper ur idéhistorien. Jag har inget emot detta! Frågan om stater bör ha ett ansvar och för vilka är djupt moraliska. De principiella övertygelserna illustrerar moraliska val. Men varför inte diskutera detta, och varför valet gjorts att inte på ett mer direkt sätt analysera uttalade mål och värden?

Jag kan också tycka att valet av Goldstein och Keohanes analysnivåer, länkade till de fyra idétraditionerna, gör analysen väldigt vid när nu syftet är att undersöka just moralsyn. De empiriska avsnitten blir övergripande beskrivningar av regeringens syn på den internationella situationen och på relationen mål-medel i utrikespolitiken vid sidan om frågor om vad som är rätt och fel, ansvar och exklusion.

För det första innehåller de fyra idétraditionerna mycket mer än funderingar om moral. Macchiavelli och de andra har synpunkter på det mesta. För det andra griper Goldstein och Keohanes kategorier över både verklighetsbeskrivningar och normativa element. En världssyn är mycket mer än bara moralprinciper. Här ingår kognitiva element; vad som utmärker det internationella systemet, etc. Detta säger i sig inte nödvändigtvis något om hur detta tillstånd värderas. Maktbalans kan anses vara bra eller dåligt. Författaren har realiteten lagt ett mycket vidare analytiskt fångstnät än vad som behövs för att fånga just moralsyn. Goldstein och Keohanes modell ger dock en god bild av politikernas relation till de fyra tankeskolorna. Kanske skulle syftet ha anpassats till vad som faktiskt görs, nämligen att "klargöra svenska regeringars belief systems"?

Metodologiskt väljer författaren att utnyttja kvalitativ metod och att analysera deklarerad utrikespolitik, snarare än utrikespolitisk handling. Båda valen kan diskuteras. För det första anges (på s 22) att författaren valt att ha "mål framför handlande" som analysenheter. Vad menas? Mål kan fastställas på olika sätt, genom att undersöka deklARATIONER och tal – men de kan också utläsas genom att analysera handling. Som DB uttrycker sig (s 26, 29) tycks det som han ser det som självklart att mål bara kan utläsas genom olika typer av uttalanden. Det hävdas vidare att handlande är mer pragmatiskt och kortsiktigt än målsättande: men mål kan vara kortsiktiga och handlande strategiskt! Huvudargumentet för handlande som analysobjekt brukar vara att man då får en bild av aktörens faktiska mål – t.ex. hur man i realiteten prioriterar mellan olika målsättningar eller värden. Utsagda mål kan spegla hur en aktör *vill* bli sedd snarare än dess grundläggande prioritering. Argumentet

att handling skulle vara svårstuderat eftersom det finns en fyrtioårsregel om sekretess är av tveksam hållbarhet. Handling kan ju analyseras på annat sätt än genom arkivmaterial. Och varför inte kombinera analys av ord och handling?

Vidare hävdas att kvantitativ metod kunde ha använts om handling hade varit analysobjektet, men att denna metod är mindre gångbar i analys av deklamationer. Ord kan räknas! Det finns idag datorprogram som kan hjälpa till med såväl kvantitativ som kvalitativ analys. När författaren ska avgöra vilken idealtyp som dominerar i ett material (s 70-1) föredras åter en kvalitativ metod eftersom moralsynen "rör grundläggande och underliggande resonemang". Varför inte använda båda metoderna, inte minst för att kunna förstärka slutsatserna? Nu blir det ibland oklart på vilka grunder de kvalitativa slutsatserna dras. Redan i det hypotetiska exempel som tas upp i sammanhanget uppstår problem (s 70). Slutsatsen är att det "avgörande argumentet för att moralsynen ska karakteriseras som kantiansk är att det är tydligt att den underliggande argumentationen i ett holistiskt perspektiv bygger på en syn...". Men om det inte hade varit tydligt? Hur hade författaren då gjort? Är det alltid alldeles tydligt vilken skola vissa utsagor hör till? Uppenbarligen inte. I texten anges på flera håll att flera tolkningar är möjliga. I de exempel författaren själv tar upp på s 72-3 är det för mig inte självklart vilken tolkningen ska bli, eller om flera idealbilder är applicerbara.

Till valet av undersökningsperiod och den underindelning av tidsperioder som sedan görs. Varför 1969-1996? Författaren har uppenbarligen som utgångspunkt (se avhandlingens introduktion) att något intressant skett under tidsperioden: från Palmes aktiva utrikespolitik över kalla kriget till EU-medlemskapet och det kalla

krigets slut. Ett alternativ hade varit att inkludera Undén-tiden, som också kan ses som en formativ period, och där FN-stöd och neutralitet hade sin officiella glanstid. Författaren kunde då analyserat ett urval år under en längre tidsperiod. Och varför inte sträcka ut analysen till t.ex. 2005? Det är först efter ett antal års medlemskap som Sverige kan antas ha blivit varm i EU-kläderna. Eftersom EU-medlemskapet anses vara formativt är det då inte lite besynnerligt att stoppa året efter medlemskapet?

Valet av underperioder motiveras däremot inte i metodavsnittet. Ibland tycks indelningen ha skett p.g.a. regeringsbyte som innebär blockbyte (1976, 1982) eller ny regeringschef (1969). Dock sker inte någon ny indelning 1991, när Sverige åter får en borgerlig regering. Men den kan också bero på förändringar i världsläget (jfr inledningen 1976). Eller är det värden på den beroende variabeln (moralsyn) som avgör – har indelningen valts utifrån resultaten? För ett sådant antagande talar resonemang på s 158-9 om det kontinuerliga europafokus som präglar regeringarna, oavsett partifärger, under den sista perioden. Här återkommer frågan om vad det är som antas orsaka förändring av moralsyn: individ, regim, internationellt läge?

I en av metodavsnittets noter har jag förresten upptäckt en besynnerlighet. I not 76 (s 39) skriver DB att "konstruktivismens bidrag är framför allt som en teori med förklarande ambition, inte beskrivande. Därför har den inte något större bidrag att ge i min studie". Efter att ha varit på en konferens i USA där några deltagare hävdade att det var helt uteslutet och oacceptabelt att ens nämna konstruktivism i samband med ordet förklaring finner jag motiveringen ganska tveksam! Och konstruktivister kan naturligtvis beskriva diskurser. Eftersom DB kan häv-

das (och själv gör det på s 33) ägna sig åt att återge konstruktioner av gemenskaper kanske en konstruktivistisk ansats faktiskt varit ett alternativ! Användandet av inklusion/exklusion som centrala begrepp talar för detta, liksom att mycket av analysen mycket väl kunde ha förts i identitetstermer.

Hur *beständig* är en moralsyn? För att vara lite elak skulle man kunna påstå att man i Sverige enligt DB byter moralsyn som andra byter skjortor. Vart femte eller tionde år ungefär sker en metamorfos i svensk utrikespolitik då politikerna vid makten – av någon anledning som författaren ej går in på – ganska radikalt ändrar moraluppfattning, från en tankeskola till en annan. Detta förefaller mig besynnerligt, särskilt som DB själv i avhandlingens inledning betonar moralsynens trögörlighet (s 20-1). Låt mig våga mig på en lite annorlunda tolkning. Vid upprepade tillfällen anger författaren att moralsynen måste ses som kopplad till den internationella situationen. Maktbalans (bipolärt, unipolärt eller multipolärt system) och spänningsgrad (kallt krig eller ej respektive konfliktgrad i systemet) tycks kraftfullt påverka svenska politikernas moralsyn. Världsläget ger restriktioner eller möjligheter. Några exempel: en uppdelning i stormaktsblock får konsekvenser (s 79) och ”omöjliggör” en aktivism i närområdet, vilket i sin tur ger aktivism på andra kontinenter. Ett uppsving i den europeiska demokratiseringen genom Spaniens och Portugals regimskiften ”ger utslag i världssynen” och mänskliga rättigheter får bredare betydelse (106). ”Osäkerheten / på mitten av 1980-talet/ skapar en fond mot vilken moralsynen tar form” (129). ”I denna kyla /1980-talets mitt/ blir ... den egna säkerheten ett prioriterat mål” (155) och en machiavelliansk uppfattning slår igenom. De ”omvälvande förändringarna

i närområdet” efter 1989 ger ett fokus på ansvar för närområdet (169). Avspänningen är en avgörande faktor bakom omorienteringen mot ett europeiskt fokus (181). Frånvaron av ”en konfrontativ säkerhetspolitisk miljö ... gör det möjligt att bortse från maktbalansen för stunden” (s 183). Ett yttre hot (ubåtskränkningarna 1982) ”tvingade fram de mest grundläggande prioriteringarna utifrån moralsynen i svensk utrikespolitik” (191). Exempelen är alltså i princip oräkneliga!

Hur tolka detta? En tolkning är att externa omständigheter leder fram till eller skapar en viss moralsyn, d.v.s. att moralsynen faktiskt förändras med förändringar i den internationella kontexten. Ett stycke på s 193 antyder att författaren själv är inne på sådana tankegångar. Eller kan det vara så att realisterna har rätt i att yttre omständigheter tillåter respektive inte tillåter att moralsyn *slår igenom*? Spänning ”omöjliggör” aktivism. Frånvaro av en konfrontativ miljö ”gör det möjligt bortse från” maktbalansen. Rör det sig, som DB menar, verkligen då om en förändring av den grundläggande moralsynen? Eller finns den kvar över tid och dyker upp igen när omständigheterna tillåter?

Kanske då uttryckt på ett annorlunda sätt? När socialdemokraterna återtar makten 1982 finns tankar om befrielse av Tredje världens folk kvar i biståndspolitik men ”retoriken är kraftigt nedtonad” (s 154-5). Måhända har *tidsandan* med saken att göra: moralsynen lever kvar men uttrycks på ett annorlunda sätt i en ny tid? Eller beror den ändrade retoriken på skillnader mellan Palme och Bodström (d.v.s. att skillnaderna ligger på individnivå)?

Nja, nu tror jag ju på författarens tolkningar i en övergripande mening. Visst har synen på vilka Sverige ansvarar för och vad vi bör göra åt det förändrats med tiden. Troligen har socialister och icke-so-

cialister ofta olika moralsyn. Men samtidigt tror jag att inkluderandet av ganska konkreta element av aktörers världssyn ("Råder det spänning? Är det maktbalans?") i analysen gör att DB just därför når slutsatser av den typ jag ovan exemplifierat. Författaren borde nog ha exkluderat dessa element från moralsynen och istället enbart fokuserat på mer grundläggande element, som exempel människosyn, syn på politikens natur (harmonisk eller konfliktfylld?) eller grad av pessimism/optimism.

Författaren finner alltså en relativt hög grad av förändring i moralsynen. Samtidigt står det klart att ett antal element kontinuerligt kvarstår över hela undersökningsperioden, särskilt om man också uppmärksammar att Sverige kan ha flera identiteter samtidigt. Även om omprioriteringar sker i vilken del av världen som huvudsakligen lyfts fram, och som man säger sig ha mest ansvar för, hindrar det väl inte att svenska beslutsfattare samtidigt kan värna även om andra områden. Sålunda synes det mig som om en samhörighet med Norden finns under hela tidsperioden, även om Europa idag lyfts fram långt mer än närområdet. Samhörighet med demokratier är en annan del som jag misstänker finns med hela tiden, om än med olika prioritering. Och så har vi det fortlöpande stödet till FN och till människor i fattiga länder (biståndet). Stödet till folkkräkten är ytterligare en stabil faktor, liksom nedrustningssträvanden. Summa summarum: det finns trots allt ganska många element i svensk utrikespolitik som kvarstått under hela efterkrigstiden. Jag är aningen osäker på vad detta innebär i termer av de idealtyper DB för fram. Måhända blir slutsatsen att det i svensk politik återfinns element ur olika idealtyper samtidigt och hela tiden? Författaren har valt att sätta fokus på den typ

som dominerar under varje period, samtidigt som det framhävs att drag av andra idealtyper finns vid sidan om. Men varför behöver vi leta efter "huvudsakliga" moralsyner? Kan vi inte istället konstatera förekomsten av en mer osäker och brokig bild, där flera identiteter samexisterar och flera idealtyper kommer till uttryck?

En petitesse: på s 184 konstateras att graden av aktivism i svensk utrikespolitik "snarare kan sägas ha tilltagit" än minskat från Palme till Persson. "Beviset" är att "såväl regeringarna Carlsson som regeringen Bildt och även regeringen Persson deklarerar att Sverige ska vara en tydlig röst i världen"! Skiljelinjen ligger enligt DB snarare i vilka värden som togs för. Min syn är att det är svårt dra en sådan slutsats utan att definiera vad man menar med "aktivitet"! Kanske en kvantitativ analys kunde ge ett svar!

Till sist några synpunkter på den diskussion om "exkluderande drag i moralsynen" som förs i avsnitt 8.2. De exempel som här förs fram på att exkludering återfinns på andra ställen än i svensk utrikespolitik (eller vad nu syftet är...) tycks inte bygga på en systematisk litteraturnomgång utan ter sig i hög grad *ad hoc*. Dessutom är något exempel tveksamt: förhållandet mellan det regionala och det lokala ses som ett bevis på hur exklusion förstärks, "här gäller det ett teoretiskt begrepp som förstärks i ljuset av sin motpol" (s 197). Samtidigt anges dock att det globala och det lokala inte tar ut varandra utan "tvärtom förstärker den andra dimensionen". Vad är det för exklusion? Jag är likaså osäker på vad diskussionen antas ge för ny information. Förekomsten av exkluderande praktiker är väl en grundtanke i identitetslitteraturen?

Sammanfattningsvis tycker jag det är förtjänstfullt att Douglas Brommesson för in en diskussion om moralsyn och

etiska överväganden i studiet av svensk utrikespolitik. Ännu bättre hade det varit om han också explicit kopplat sin studie till existerande forskning om ämnesfältet moral och utrikespolitik. Inom de ramar han själv ställt upp, med en i huvudsak deskriptiv analys av förändringar i moralsynen över nästan 30 år, gör DB ett fullgott och ibland imponerande jobb: han introducerar huvudbegrepp och analysredskap och använder dessa systematiskt och tydligt i sin analys av ett omfattande empiriskt material. Uppmärksammandet av inklusions- och exklusionskriterier hos olika svenska regeringar över tid utgör ett värdefullt bidrag till litteraturen. Självt hade jag gärna sett att DB gått ett steg längre i sin analys och också systematiskt diskuterat orsaker till de förändringar han spårar. Jag hade också gärna sett att han mer utförligt utmanat sin egen tolkning av materialet: innebär de förändringar han redovisar verkligen förändringar i grundläggande moraliska ståndpunkter eller kan det finnas alternativa tolkningsmöjligheter? Jag har fört fram en sådan möjlighet.

Referenser

- Goldstein, Judith & Keohane, Robert E., 1993. *Ideas and Foreign Policy – Beliefs, Institutions and Political Change*. Ithaca: Cornell University Press.
- Hurrell, Andrew, 2002. "Norms and Ethics in International Relations". I Carlsnaes, Walter, Risse, Thomas & Simmons, Beth (eds), *Handbook of International Relations*. London: Sage.
- Waltz, Kenneth, 1959. *Man, the State and War. A Theoretical Analysis*. New York: Columbia University Press.

Uba, Katrin, 2007. *Do Protests Make a Difference? The Impact of Anti-Privatization Mobilization in India and Peru*. Uppsala: Department of Government.

ANIRUDH KRISHNA¹

The stage for Katrin Uba's Ph.D. thesis opens in 1991. In the background you can hear the drumbeat of structural adjustment. The Washington Consensus and the ascendancy of the World Bank and IMF loom large. Most non-oil exporting developing countries are facing grave financial situations. Many have accumulated large international debts, which they are finding difficult to service. Most are running large budget deficits and face very serious balance-of-payments problems. In this scenario, the World Bank and especially the IMF step in to offer loans. But conditionality is an inseparable part of the loans they advance. And structural adjustment is synonymous with the conditions laid down.

Privatization of state enterprises is a key component of structural adjustment, along with currency devaluation, trade liberalization, reducing government expenditures, and curtailing subsidies. And governments are under pressure to privatize SOEs as rapidly as possible. Doing so will help generate additional revenues, while reducing the burden of present and future expenditures. So any delay or postponement of privatization is not in the government's economic interest.

¹ Anirudh Krishna är Associate Professor of Public Policy and Political Science vid Duke University.